

L

LGN	LGN
1080	2393

1909

L 5n Եւթանցաւ զ
 1080 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ

(1080-60) 28191-62
 43743-62

L 5n Եւթանցաւ զ
 1080 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ
 Եւթանցաւ զ Եւթանցաւ

(1080-60) 28191-62
 43743-62

86.98

U Ն Ա Ս Ս Ս Ս Ս Ս Ս

ՍԱՆԵԴՆԵՐՆԵՐ

1909

Տ. Երեսփոխան

Երուսաղէմի հաշուոց Քննիչ Յանձնաժողովը՝
իմ Պատր. Փոխանորդութեանս գործառնութիւն-
ներն ու հաշիւերն ալ քաջատարաւ նկատողու-
թեան առնելով՝ անհիշեղ եզրակացութեանց յան-
գած էր, որոց մասին հարկ եղած բացատրութիւն-
ները տուած էի՝ Պատկ. ժողովոյդ մատուցած
Յունիս 30 քուագրեալ պատասխանագրովս։ Սա-
կայն տեսնելով որ Ազգ. ժողովը չէ հանած յիշեալ
գրութիւնս նկատողութեան առնել, պատճառորե-
ցայ տպագրութեամբ յանձնել զայն իւրաքանչիւր
Երեսփոխանի խղճամիտ դատասանին։

Հա՞րկ է ըսել որ Պատ. Յանձնաժողովը միայն
կէս ժամու չափ հարեւանցի տեսութիւն մ'ունե-
ցած է ինձ հետ վաճառասան մը գրասենեակին
մէջ, եւ այս չէր բաւեր անուշտ իրաց ստոյգ վի-
ճակին տեղեկանալու. եւ երբ Ազգ. ժողովն ալ չու-
զեր լսել իրաւանցս պաշտպանութիւնը, հապա-
ռուր դիմել պէ՛տք է ձեռք բերելու համար զայն՝ այս
ազատութեան ու արդարութեան շրջանին մէջ։

Պատշաճ համարեցի դիմել իւրաքանչիւրիդ
խղճմանքին՝ խնդրելով կարգալ պատասխանա-
գիրս եւ ըստ այնմ դատել յէտեմի ժողովոյ, քանի
որ ուրիշ միջոց չընծայուի ինձ իրաւանցս
ձայնը լսելի ընելու համար։

Ողջունիւ սիրոյ

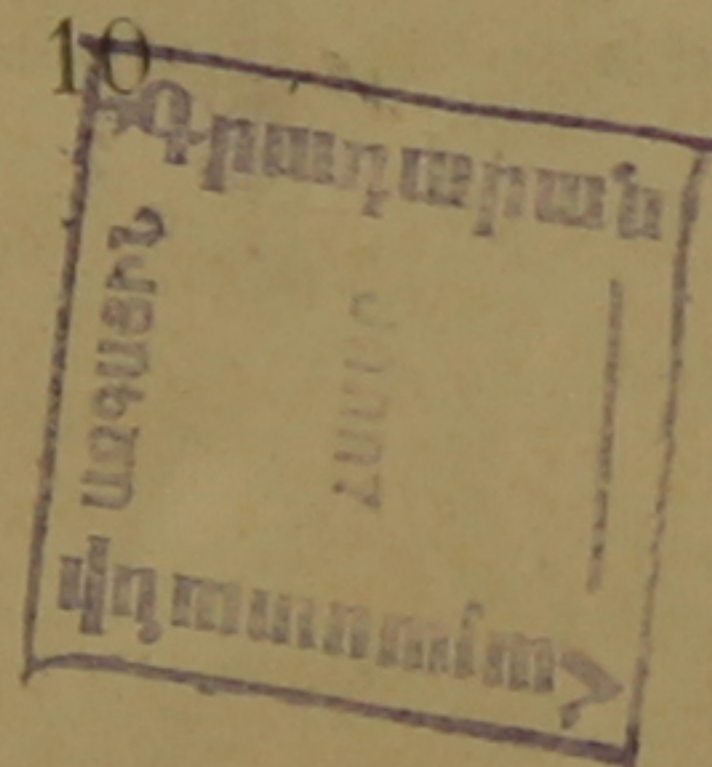
1909 Օգոստոս 10

Մնամ Աղօթարար

Գ. ԱՐՔԵՊՍ. ԵՐԷՅԵԱՆ

28

1081

2393-2005

Ամենապատիւ

Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուրեան
Բարեխնամ Պատրիարք Հայոց Տաճկաստանի և
Նախադահ Ազգ. Երեսփ. Պատկառելի Ժողովոյ
Ի Կ. Պոլիս.

Ս. Երուսաղէմի հաշուոց Քննիչ Յանձնաժողովոյ Տեղեկագիրն, մատուցեալ Պատկ. Ժողովոյդ ԻԱ. նիստին Ի 22 Մայիսի 1909, կարգաւով, պարտ անձին համարեցի՝ իմ Պատր. Փոխանորդութեանս գործառնութեանց վերաբերեալ նկատողութեանց և եզրակացութեանց մասին՝ հետեւեալ դիտողութիւններս ներկայացնել Պատկ. Ժողովոյդ անաչառ դատաստանին:

Ա.— Քսան տարիներէ ի վեր բացակայ լինելով Ս. Աթոռէն, Տեղեկագրի քննութեանց առարկայ եղող կանոնական ու հաշուական խնդրոց մասնակցութիւն չեմ ունեցած. հետեւաբար ինձ չվերաբերիր անոնց մասին բան մ'ըսել, միայն դիտելի է որ՝ ոճն ու բացատրութիւնները, ակնարկութիւններն և ենթադրութիւնները և ի՛նչ ի՛նչ պաշտօնական գրութիւններու ընտրութիւնը՝ աւելի միակողմանի քննութիւն մը կը ցուցնեն քան անկողմնակալ դատաստան, ինչ որ պիտի մատնանշեմ միայն, ինձ վերաբերեալ հատուածներուն մէջ:

Բ.— Վեց տարիէ ի վեր հաշուական խնդիրը պէս պէս քննութեանց ենթարկուած էր և ինձ դէմ ո՛չ մի ամբաստանութիւն կար. այլ ընդհակառակն Երուսաղէմի Պատրիարք և Միաբանութիւն և Կեդր. նախորդ վարչութիւն ու Քննիչ Յանձնաժողովք միշտ զերծ յայտա-

բարած են զիս հաշուական խնդրէն. միայն այս անգամ վերջին ամիսը և վերջին շաբթուն մէջ երեւան կուգայ այս քննութիւն՝ տարիներ առաջ տրուած, ընդունուած և փակուած հաշիւներու նկատմամբ. ու այս տեղի կ'ու- նենայ քաջառաքար ինձ համար և ո՛չ այլ ո՛ր և է Միաբանի: Պատ. Յանձնաժողովը առ այս մէջ կր բերէ թէ՝ «Պոլսոյ Փոխանորդարանի հաշիւները տեսնելու սլա- տեհութիւն ունեցած է, մինչդեռ միւս գործակալութեանց հաշուակալութիւնը անծանօթ կը մնայ իրեն.» (*). ըսել է թէ՝ քննութիւնը անկատար կը մնար և աւելի ուղիղ ու կատարեալ պիտի ըլլար, ես ալ դո՛ւ պիտի ըլլայի, եթէ ամեն Միաբաններու հաշիւները բաղդա- տարար քննուէին, որպէս զի յայտնի տեսնուէր թէ՝ ո՞ր միաբան աւելի ողջամիտ և ուղղամիտ գտնուած է իր պաշտօնավարութեան մէջ: Ասկա թէ ո՛չ պիտի կրնամ կարծել թէ՝ նպասակ մի կար ինձ դեմ քան մ'ըսելու:

Գ.— Եանձնաժողովը կը յիշէ թէ «տեղեկութիւն- ներ քաղած է ինձմէ.» (**): Պէտք է ըսել թէ՝ միայն մէկ անգամ վերջին շաբթուն լսեց զիս՝ հազիւ կէս ժամու չափ հարեւանցի հարցումներ ընելով. ո՛չ ամ- բաստանագիր, ո՛չ օրինաւոր հարցաքննութիւն և ո՛չ կանոնաւոր արձանագրութիւն կար, այլ վաճառատան մը գրասենեկին մէջ՝ պարզ տեսակցութիւն մ'էր աւելի քան հարցաքննութիւն: Եւ ի՞նչպէս կարելի էր ուղիղ եզրակացութեան մը յանգիլ այսպիսի ավյափոյ քն- նութեամբ, երբ չկային իմ քով պաշտօնավարութեանս վերաբերեալ ո՛չ մէկ գիր կամ արձանագրութիւն, ո՛չ մէկ հաշիւ կամ տուար, քանի որ անոնք ամենքը տա- րիներ առաջ յանձնուած էին պատկանելոյն: Պիտի կըր-

(*) Տեղ. երես. 6.

(**) Տեղ. երես 2.

նամ կարծել թէ՛ տրուելիք եղբակացութիւնները որոշուած էին արդէն և ֆինուքիւնը իբրեւ ձեռքանի կը կատարուէր :

Գ. — Տեղեկագիրը իրար կը խառնէ ու կը շփոթէ տասներկու տարուան հաշիւներն ու գործառնութիւնները, մինչդեռ իմ պաշտօնավարութիւնս միայն ինն տարի (1896-1905) տեւած է : Պէտք էր ճշդել ինձ վերաբերեալ գործերն : Այսպէս Երուսաղէմատան մատակարարութեան մէջ ցուցուած 1500 ոսկւոյ առաւելութեան, Եէտիգուլէի ազարակին՝ Արեւ. Տնտես., Միութեան հետ ունեցած գործառնութեանց ու գանձումներուն և Եալօվայի ազարակին տնտեսութեան խնդիրները այնպէս շփոթուած են, որ իմ պատասխանատուութիւնս ծանրացնելու երեւոյթ մը կ'առնեն : Ուստի որոշելով իմ պաշտօնավարութեանս միջոցին տեղի ունեցած խնդիրները՝ հետեւեալ կերպով կը պատասխանեմ :

1⁰. — Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՓՈԽԱՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատ. Յանձնաժողովը՝ տասներկու տարուան միասին առնելով՝ այս մատակարարութիւնը «աչքառու կերպով յոռի» կը գտնէ. «ծախուց առաւելութիւնը կամ նուազութիւնը ցուցնելու համար հիմ բռնելով 1907-1908 տարեշրջանին համար պատրաստուած Ելեմտացոյցը, որ 2-3 հոգիէ բաղկացեալ Փոխանորդարանին համար տարեկան 250 օսմ. ոսկի սահմանած է» եղեր. (երես 7.) : Դիտելի է որ այս Ելեմտացոյց վերջէն պատրաստուած ըլլալով, չէր կրնար բաղդատութեան հիմ բռնուիլ՝ իրմէն առաջ կատարուած գործողութեանց, մանաւանդ եթէ ուշադրութեամբ քննուէր՝ պիտի տեսնուէր թէ՛ նոյն Ելեմտացոյցը պատրաստողներն՝ նոյն իսկ սահմանուած

տարւոյն մէջ նշանակուած 7000 ոսկւոյ տեղ՝ 10000 ոսկի ծախսած են. ըսել է թէ՛ իրենք արդէն չէին կրցած գործադրել զայն: Իսկ իմ մատակարարութեանս մասին զաղափար մի տալու համար, կը ներկայացնեմ հետեւեալ ցուցակը՝ քաղելով Երուսաղէմի ընդհանուր հաշուեցոյցերէն, քանի որ քովս չունիմ ուրիշ ո՛ր և է հաշուետետր կամ մանրամասնութեանց ո՛ր և է ցուցակ, աւելի ճշգրիտ համար գործառնութեանցս հաշիւները:

Փոխանորդ

893-94ին տարեկան ծախքն է.	569	լր.	61	ղշ.	Սիմօն Եպս.
94-95 » » »	509	»	37	»	»
95-96 » » »	499	»	56	»	»
96-97 » » »	330	»	17	»	Գէորգ Եպս.
97-98 » » »	372	»	75	»	»
98-99 » » »	323	»	12	»	»
99-900» » »	325	»	63	»	»
900-901» » »	293	»	82	»	»
901-902» » »	337	»	38	»	»
902-903» » »	370	»	95	»	»
903-904» » »	364	»	68	»	»
904-905» » »	(*) 493	»	38	»	»
905-906» » »	508	»	41	»	Եղիշէ Վրդ.
906-907» » »	409	»	69	»	»

Ինչպէս կը տեսնուի վերոգրեալ ցուցակէն՝ իմ տարեկան ծախուցս միջին թիւը եղած է —350—լր. օսմ.: Սակայն երբ զեղչուին ընդհանուր գումարէն այն բացառիկ ծախքերը՝ որք ելմտացոյցէն դուրս յատուկ արտօնութեամբ կատարուած են, ինչպէս, իմ եպիսկոպո-

(*) Ծանօթ. — Ամեն. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսի այցելութեան տարին է:

սութեան երթեւեկին (*), Երուսաղէմատան մասնակի նորոգութեանց, Ամեն. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսի ընդունելութեան, ևն. ծախքերը, տարեկան ծախուցս միջին թիւը պիտի իջնէ շուրջ 300 ոսկւոյ, ինչ որ արտօնուած էր ինձ՝ պաշտօնաւարութեանս սկիզբէն ի վեր: Երբ Աղղ. Պատրիարքարանի մէկ պաշտօնեայն՝ ամսական 2500-3000 դրշ. թօշակ կը ստանայ, միթէ շոայլութիւն կը լինի նոյնչափ գումար մի ծախսել՝ Երուսաղէմի փոխանորդարանին, որ բաց ի երկու ծառաներէ և յաճախակի հիւրերէ, ունի ծախքեր՝ թղթատարի, հեռագրի, երթեւեկութեանց, պարգէներու, ևն. ևն.: Եւ երբ ինձմէ առաջ և ինձմէ վերջ՝ Երուսաղէմատան տարեկան ծախքը 4-500 ոսկւոյ կը յանդի, ըսել է թէ՝ ամենեւնի աւելիչափաւոր եղած են իմ շրջանի ծախքերը (**):

2⁰. - ԱՆՀԱՐԿԻ ԿԱՄ ԱՆՀՐԱՄԱՆ ԾԱԽՔ 105 ՈՍԿԻՈՅ (***)

Այս 105 ոսկիէն՝ 55 ոսկին մաս առ մաս վճարուած է զանազան լրագրաց իբրեւ նուէր՝ անշուշտ հաւանութեամբ Ս. Աթոռոյ վարչութեան: Քանի որ նոյն վճար-

(*) Ծանօթ. — Եպիսկոպոսութեանս երթեւեկի ծախք եղած է, ո՛րչափ կը յիշեմ, 80 ոսկւոյ չափ. իսկ ես նոյն պատեհութեամբ՝ արդիւնք բերած եմ 1500 ոսկւոյ չափ, որպիսիք են, Աղայ Ծատուրեանցի տարեկան նուէրն 200ական ոսկի 3 տարի գանձուած (600 լր., Աղայ Լութֆիկ Սարգիսեանցի նուէրն (500 լր.),) Եսեանթեանց նուէրն (500 մնթ.), գանձանակաց և կալուածական արդիւնք (300 լր.):

(**) Ըստ օրինի ելեւմտացոյցի հիմ կը բռնուի 15 տարուան ծախուց միջինը. այս կերպով վերոգրեալ ցուցակին միջինը կ'ըլլայ 380 լր. Յամ. մինչդեռ իմ ծախսս եղած է միայն 300 լր. տարին 80 ոսկի նուազ և ոչ աւելի:

(***) Տեղ. երես 7—8:

մունք ատենին յականէ նշանակուած են հաշուոց մէջ և որ և է դիտողութիւն կամ մերժում եղած չէ. ասիկա բաւական է կարծեմ հաստատելու թէ՛ հրամանաւ ու հաւանութեամբ տրուած են: Չգիտեմ ո՞ր օրէնքով տարիներ յետոյ ես պարտաւորուած ըլլամ հատուցանել ընդունուած և վաւերացուած հաշիւ մը: Իսկ մնացեալ 50 ոսկին վճարուած է Յ. Էֆ. Մրմրեանի «Ալէլուիա յերուսաղէմ» գրքոյկի տպագրութեան՝ թէ՛ իբրեւ քաջալերութիւն և թէ՛ ի բարոյական օգուտ Ս. Երուսաղէմի: Այս գրքեր վաճառուելով նիւթական շահ մ'ալ պիտի ձգէին, սակայն իմ փոխանորդութեան պաշտօնէ դադրիլս վրայ հասնելով՝ թէ՛ գրքերը և թէ՛ անոնց հաշիւը յանձնեցի յաջորդիս: Այժմ նոյն գրքերը Երուսաղէմատան դարակներուն մէջ փակուած են և անոնց ծախքն է որ ինձմէ կը պահանջուի: Ո՞ր օրէնքով:

3⁰. — ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՆՏԻ ԳՈՒԼԷԻ ԵՒ
ԵԱԼՕՎԱՅԻ ԱՓԱՐԱԿԱՅ

Տեղեկագիրը կը յիշէ Եէտիգուլէի ադարակին 1882-89 տարւոյ գործառնութեանց և Արև. Տնտես. Միութեան հետ ունեցած հաշիւները (*), որոնք իմ պաշտօնավարութեան շրջանէն շատ առաջ են և ինձ չեն պատկանիր: Զարմանալի է որ Պատ. Յանձնաժողովը իր եզրակացութեանց մէջ (երես 27) կը պահանջէ որ սոյն շրջանին մէջ գանձուած 1758 ոսկին ես Երուսաղէմ դըրկած ըլլալի, մինչդեռ նոյն գանձումը իմ պաշտօնավարութեանս շրջանէն տասնեակ տարիներ առաջ եղած է: Իսկ իմ պաշտօնավարութեանս ատեն՝ յիշեալ ընկերութեան խափանուելովը կառավարեցի ադարակը գտնուած

(*) Տեղ. երես 8:

պայմանադրութեանց համեմատ՝ մաս մաս վարձու տալով, որուն արդիւնքը հազիւ կը բաւէր տարեկան 200 ոսկւոյ տուրքին և քաց ալ կը ձգէր: Քանի որ պայմանաւորուած էր Տնտես. Միութեան հետ և միւս կողմէն պետական դժուարութեանց հանդիպած, հարկադրուած էի կարելի եղած միջոցներով գոնէ պահպանել ագարակին գոյութիւնը, մինչև որ ընկերութեան և ագարակին առկա խնդիրները որոշ վիճակ մը ստանային: Ուստի ո՛չ թէ անխնամ թողած էի, այլ ժամանակի ընթացքին դէմ մաքառելու միջոցները կը պակսէին:

Իսկ Եսլովայի ագարակը նախորդիս օրով ի հաշիւ վանուց մատակարարուած և ապարդիւն ըլլալով սլարտական ալ մնացած էր. նկատելով որ ի հաշիւ վանուց մատակարարելը մեր գործը չէ և մօտէն հսկելու դիւրութիւն չկայ, լաւագոյն համարեցի վարձու տալ՝ անշուշտ հաւանութեամբ Ս. Աթոռոյ վարչութեան: Այս կերպով տարեկան 200 ոսկւոյ մօտ արդիւնք կը գոյանար: Նոյն կերպով շարունակուեցաւ այս ագարակի մատակարարութիւնը ինձմէ յետոյ ալ: Պատ. Յանձնաժողովը կը կարծէ թէ սոյն ագարակի շահագործումը չարաչար կատարած ըլլամ՝ գտնուած *սեմիւրպաշը* ձեռքէ հանելով (*): Զարմանալի է այս դիտողութիւն: Վարձակալը կ'ընդունէր գտնուած *սեմիւրպաշէն* անոնք միայն որ գործին կուգային. ուստի գործի չեկածները՝ հրապարակաւ ծախուելով դրամի վերածուեցան և մնացեալ մաս մը կենդանիք ալ, ինչպէս նաեւ սերմեցու և այլ գործիք՝ իրենց դրամական արժէքով հաշուուեցան վարձակալին վրայ՝ իբրեւ դրամագլուխ կամ *սեմիւրպաշ*, ինչպէս օրէն է, և ըստ այնմ հաշիւ

(*) Տեղ. երես 8:

բռնուեցաւ: Ասոր մէջ չարացար գործածութեան ի՞նչ կայ. ի՞նչ ընելու էր, ձգելու էի որ անպէտ կենդանիները անխնամ փճանայի՞ն: Յաջորդող վարձակալներն ալ նոյն պայմաններով շարունակեցին և կը շարունակեն մինչեւ ցայսօր: Եթէ ագարակները ինձմէ առաջ կամ ինձմէ յետոյ լաւ ուգոյնս մատակարարուէին, իրաւունք պիտի ունենար Յանձնաժողովը իւր դիտողութեանց մէջ. իսկ երբ այդ ագարակները իմ օրով ամենէն նպաստաւոր վիճակը ունեցած են, ատոնց մէջ զեղծում են թաղրեւ իրաւացի չէ կարծեմ:

4⁰. — ԵԱԼՕՎԱՅԻ ԽԱՆԻՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐԺԷՔԸ.

Եալօլա գիւղին ծովեզրը՝ հնացած ու խարխուլ տուն մը՝ իբրեւ խան վարձու տրուած էր: Վարձակալին մահուամբ երբ պէտք եղաւ ուրիշի վարձու տալ, 200 ոսկւոյ նորոգութեան ծախք անհրաժեշտ տեսնուեցաւ, տարեկան 40 լր. վարձ ստանալու համար, որոյ 9 ոսկին տուրքի, 5-6 ոսկին նորոգութեան և այլ ծախուց յատկացնելով՝ միայն 25 ոսկի կը մնար՝ եթէ հաւատարիմ վարձակալի հանդիպէր: Այս միջոցին գնորդ մը 600 ոսկիով գնել առաջարկեց, և երկու պարագաներն ալ տեղեկագրեցի յերուսաղէմ. աւելի շահաւոր դատուեցաւ, և արտօնութիւն տրուեցաւ ինձ (նամակ Յար. Պատրիարքի 5 Յունիս 1903) վաճառել 600 ոսկւոյ: Տարի ու կէս բանակցութիւններէ յետոյ, որ միջոցին Յոյն և իսլամ գնորդներ ալ ներկայացան, 700 ոսկւոյ վաճառեցաւ Հաճը կարապետ աղա Քինոցեանին, որուն ընդունել տուի՝ յիշեալ կալուածը Ս. Երուսաղէմին վագֆ ընելու պայմանն ալ: Պատ. Յանձնաժողովը « շատերու վկայութեան » յենլով շատ աւելի արժէք մը կ'ենթադրէ (*), ինչպէս ինձ ըսաւ, մինչեւ 2500 ոսկի. պէտք էր սա-

(*) Տեղ. երեւ 8:

կայն ստուգել. զի յիշեալ խանը այսօր ալ վաճառման գինէն աւելի չարժեր, և ասոր տպացոյցայն է թէ՛ գրնորդը տակաւին չարաթ մ'առող փոխանորդարան զիմած է՝ մնացեալ ամբողջ մասն ալ 300 ոսկիի փոխարէն ուրիշին փոխանցելու, ինչպէս տակի մէկ մաղաղան և մէկ խանութը ծախած էր առաջուց 300 ոսկւոյ: Իսկ այս վաճառման գումարն ամբողջութեամբ Երուսաղէմ ղրկելու մասին եղած դիտողութիւնը (երես 27) ինձ անհասկանալի կը մնայ, քանի որ ի հաշիւ անցուցած էի. չէ՞ որ պէտք եղած ատեն ալ բերել պիտի տայի, ի՞նչ հարկ կար փոխադրութեան այս ծախքն ալ վրայ տալու: Եթէ այսքան ճշգրտութիւն կը փնտռուէր, անաչսող ըլլալու համար, պէտք էր նաեւ տեսնել իմ հաշուց մէջ, որ ինն տարի դրեթէ շարունակ 200 ոսկւոյ գումար մի անձնականէս գործածած եմ ի հաշիւ Ս. Երուսաղէմին, առանց Ս. Երուսաղէմէն ստակ բերել տալու:

Այս առթիւ Պատ. Յանձնաժողովը կը դիտէ նաեւ թէ՛ «Աճուրդի գործողութիւն բնաւ կատարուած չէ վաճառմանց մէջ» (*). մինչդեռ պէտք եղած ատեն գործադրուած է այն, բայց ո՛չ անպատճառ լրագրական հրատարակութեամբ, որոյ համար պարտաւորիչ օրէնք մը չունէինք: Պաշտօնավարութեանս միջոցին վազըժներէն վահշիւղ մնացածները՝ մեծ մասամբ հիսսէներ են, որք ըստ օրինի հիսսէսարներուն կը վաճառուին և աճուրդի պէտք չմնար. իսկ ամբողջովին վահշիւղ մնացած մէկ երկու աննշան վազըժներ պատահած են՝ 100-150 ոսկւոյ արժէքով, որոց համար չէր արժեր հրատարակութեան ծախք ընել, այլ միջնորդներու ձեռքով և դարձեալ աճուրդի ձեւով հրապարակաւ ծախուած են: Ուստի եթէ եղած են առարկողներ թէ՛ «այս

(*) Տեղ. երես 8:

կերպ լաճառմանց մէջ առանձինն համաձայնութիւններ գոյութիւն ունեցած ըլլան» (*), Յանձնաժողովոյ պարտքն էր քննել և ստուգել թէ՛ ո՞ր վագրին կամ կալուածին վրայ տեղի ունեցած է այդ և յանուանէ նշանակել, ապա թէ ո՛չ քննութիւնը թերի կը մնար և առարկութիւնը անհիմն: Ուրեմն և այս առարկութիւն միայն մտերը պիտոյնք իր ծառայէ եւ ոչ իրականութիւն մը հաստատելու:

5.⁰ — ԳՈԶՄԱՅԻՆ ՏՐՈՒԱԾ ՔԵՏԻՆ.

Իւսկիւտար վանքին Պաղը՝ Երուսաղէմի վագրփէն անլաճառ մնացած և անշէն ընդարձակ գետին մը կայ, որոյ տուրքը վագրփին վրայ կը բանի: Այս գետինը շէնցնելու նպատակաւ՝ Գողմա անուն միջնորդի մը ձեռքով, Յոյն կնոջ մը ծախելու մտօք՝ մաս մը գետին յատկացուեցաւ, որչափ կը յիշեմ 100-120 ոսկւոյ արժողութեամբ և 40 լր. կանխավճար առնուելով՝ վաճառման գործողութիւնը յետաձգուեցաւ մնացորդ դումարը վճարելուն: Սոյն գետնին վրայ տախտակեայ տուն մ'ալ շինել թոյլատրեցի՝ թէ՛ շէնցընելը դիւրացնելու և թէ՛ գնորդը պարտաւորելու որ ետ չդառնայ գնումէն: Ինչպէս կը տեսնուի՝ յիշուած գետինը ծախուած չէ, ինչպէս կարծած է Պատ. Յանձնաժողովը, այլ թէ՛ գետնին և թէ՛ անոր վրայ շինուած տան տէրը վագրփն է. հետեւաբար Փոխանորդարանի կողմէն հսկողութեան քաջարձակ թերութիւն կամ զանցառութիւն չկայ, այլ ընդհակառակն վագրփը շէնցընելու հոգածութիւն: Քանի որ գնորդը պարտաւորուած է մնացորդ պարտքը և դիմուած տուրքը վճարել՝ տիրանալու համար նոյն գետնին և տունին, վագրփը որ և է մնաս չկրեմ, այլ գոնէ տուրքէն զերծ կը մնայ և տեղն ալ շէնցած կ'ըլլայ: Այս հոգածութիւնս է արդեօք, զոր Պատ. Յանձնաժողովը կ'որակէ անխիղճ

(*) Տեղ. երես 8:

գործունեութիւնն .', մէջ բերելով Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարքի 1907 Ապրիլ 30 և Մայիս 7 թուականաւ երկու նամակները, (*) որք ո՛ր և է առնչութիւն չունէին իրեն քննութեան յանձնուած հաշուական խնդրոց հետ: Եւթէ Յանձնաժողովը հետաքրքրուած էր Տ. Յարութիւն Պատրիարքի նամակներով, պիտի կրնար գըտնել անկէ առաջ 18 տարուան Պատրիարքութեան միջոցին դրուած բաղմաթիւ նամակներ և բարւոք վկայութիւններ ինձ համար, պիտի գտնէր անկէ վերջնաւ գրուածներ, բայց կ'երեւի թէ միայն ինձ աննպաստ գրութիւններ ու տեղեկութիւններ հաւաքելու աշխատած եւ Ուստի ի պատասխանի բաւ կը համարիմ յիշել թէ՛ նոյն նամակներէն վերջն էր որ կեդր. վարչութիւնը զիս կարեւոր պաշտօններու կը հրաւիրէր, անոնցմէ վերջն էր որ Տ. Յարութիւն Պատրիարք՝ աղատուելով իր վրայ ճնշող աղդեցութիւններէն՝ կը դրէր ի Պատրիարքարան 1909 Յունվ. 3 նամակաւ՝ զիս Միաբ. Ժողովով իրեն օգնական կարգելը և կը խնդրէր փոխափոխութիւն յերոշուսաղիմ, յայտնելով թէ «ինձ դէմ յարուցուած դժուարութիւնք և պատճառաբանութիւնք բոլորովին անհիմն են եւ անտեղի եւ ներկայութիւնս ի Ս. Աթոռ իւր ալեգարդ ծերութեան օրերուն մեջ իբրեւ օգնական շատ զգալի ե»: Ինչ որ կը կրկնէր ինձ ալ՝ 1908 Դեկտ. 1. 1909 Յունվ. 3, Մարտ 2 և Ապրիլ 28 պաշտօնագրերով և հեռագրերով:— Իսկ թէ իմ դարումս ի Միաբանութենէ ի՞նչ պարագաներու տակ տեղի ունեցած է՝ Միաբ. Ընդհ. Ժողովոյ կողմէն ինձ ուղղեալ՝ 1908 Նոյ. 17 թուականաւ հանրագրութիւն մը կը պարզէ զայն, որմէն հետեւեալ հատուածը յառաջ բերել բաւ կը համարիմ. «վերջին տարիներս չնորհիւ մի քանի միաբանական դիմակին տակ սքօշեալ բաղդախնդիր շահամոլներու շահատակութեանց, Աղգ. այս մեծ Հաստատութիւն հետզհետէ քայքայուելով հասած է

(*) Տեղ. երես 9:

զրեթէ վերջին կործանման. այդ բաղդախնդիրք իրենց շահատակութեանց ազպարէզին մէջ անսայթաք յառաջանալու համար, քոնուքեան և ճնշման տակ և զանազան անագնիւ պատրուակներով հետզհետէ Ս. Աթոռէն հեռացուցին այս Մեծ-Տան անձնուէր զաւակներէն շատերը և այդ քոնակալութեան առաջին և մեծ զոհը եղաւ Չեռ Բ. Սրբազնութիւնը, որոյ քառասնամեայ նիւթական և բարոյական արդիւնաւոր աշխատութիւնք մեր սրբտերու և Ս. Երուսաղէմի անաչառ տարեգրութեան մէջ ցյաւիտեան անջնջելի յիշատակներ պիտի մնան»:

Յիշեալ գրութիւններէն զատ կան քովս և Պատրիարքարանիդ դիւանին մէջ ուրիշ բազմաթիւ գրեր ու հեռագրեր, որք կը վկայեն իմ բարւոք պաշտօնավարութիւնս, բայց աւելորդ կը համարիմ անոնցմով զբաղեցնել Պատկ. Ժողովդ, միայն փափագելի էր որ Պատ. Յանձնաժողովը գոնէ՝ անոնց վրայ ալ ակնարկ մի ձգած ըլլար, և պիտի տեսնէր որ իր ցոյց տուած թերութիւններէն շատ աւելի բարւոք ծառայութիւններ մատուցած եմ պատկանեալ Միաբանութեանս, և գոնէ՝ պիտի չափաւորէր անպատճառ զիս արատաւորելու մարմաջն, որ կը տեսնուի իր ամբողջ տեղեկագրութեան մէջ: Կ'ակնկալէի, այո՛, այս անաչառութիւնը այն պատկանելի Մարմինէն, որուն մէջ կը գտնուին բարեբաղդաբար ուղղա՛նիտ և կարող ու բարի յատկութիւններով և համբաւով ծանօթ յարգելի անձնաւորութիւններ:

Արդ՝ ամփոփելով ղիտողութիւններս՝ կը պատասխանեմ Պատ. Յանձնաժողովոյ եզրակացութեանց թէ՛ 1.⁰ — Ս. Երուսաղէմի փոխանորդութիւնը ամեն ժամանակէ աւելի իր պատուոյն արժանաւայել դիրք մ'ունեցաւ իմ օրով. իսկ տուեալ հաշիւներն ալ ցոյց կուտան թէ՛ ծախքերը ամէնէն աւելի չափաւորութեամբ և տուեալ արտօնութեան համեմատ կատարուած են և ո՛չ աւելի:

2.⁹ — Եէտիգուլէի ագարակին եօթնամեայ (1882-

89) արդիւնքը 1758 ոսկի, իմ շրջանէս տասն տարի
առաջ է, հետեւաբար չգիտեմ ի՞նչ մտածութեամբ Պատ.
Յանձնաժողովը իր եղբակայութեանց մէջ կը պահանջէ
որ նոյն գումարը երուսաղէմ ղրկած ըլլայի ես:

3.⁰ — Եալօվայի խանին արժէքը 700 լր. օսմ.
աւելորդ էր ամբողջութեամբ երուսաղէմ ղրկել, քանի
որ վանքին հետ միշտ ընթացիկ հաշիւ ունէի, ուր յիշ-
եալ գումարը անցած է արդէն, հետեւաբար վանքի
հաշւոյն գործածուած:

4.⁰ — Կը մնայ միայն 105 ոսկւոյ գումարը, որոյ
հատուցման պարտաւոր կը դատէ զիս Պատ. Յանձնա-
ժողովը՝ իբրեւ անհրաժեշտ ծախք. մինչդեռ մէկ մասն
տարիներ առաջ ընդունուած է Միաբ. վարչութենէն
և միւս մասին դէմ տպագրեալ գրքերը կը մնան երու-
սաղէմատան մէջ:

Հետեւաբար կը մերժեմ Տեղեկագրին մէջ գոր-
ծածուած՝ յոռի, շռայլ, անհոգ մասսակարարութիւն,
կանոնազանցութիւն, գեղծում, հսկողութեան թերու-
թիւն կամ զանցառութիւն, չարաչար անխիղճ գոր-
ծունեութիւն բացատրութիւնները, որք չեն պատշաճիր
անկողմնակալ ոգւով պատրաստուած գրութեան մը: Եւ
յանուն արդարութեան ու իրաւանց կը բողոքեմ Տե-
ղեկագրի այն սխալ եղբակայութեանց դէմ, որք զրոյց-
ներով և կանխակալ կարծիքով կազմուած են. կը բո-
ղոքեմ այն ամեն կասկածներու և հրատարակութեանց
դէմ, որք նոյն եղբակայութեանց վրայ հիմնուած դայ-
թակղութիւն կը տարածեն հասարակութեան մէջ. կը
բողոքեմ նաեւ այն բոլոր ենթադրութեանց դէմ, որոնք
ինձ կը վերագրուին երուսաղէմական խնդրոց մէջ, ա-
ռանց ո՛ր և է ստուգութեան, պատրաստ լինելով ամեն
անաչառ ատենի առջեւ հաստատել իմ ուղղամտութիւնս,
հաւատարմութիւնս և պատուաբեր ծառայութիւնս յօ-
գուտ Ս. Աթոռոյ և Ս. Եկեղեցւոյ:

Եղբայրական սիրոյ յարգանքով Մնամ Աղօթակից
1909. Յունիս 30. Կ. Պոլիս Գ. ԱՐՔԵՊՍ. ԵՐԷՅԵԱՆ

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ Ք. Գ. ՏՄԱԳՐ.

ԹԻՖԼԻՍ, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՐԿԱԶ, ԹՎ. ԹՎ. ԹՎ. ԹՎ.

298

298

298

298

298

298

298

298

